

PRIEDAS

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

2006 KOVO 25 d.

DRAUGO ŠEŠTADIENINIS PRIEDAS

Nr.59 (12)

Nemuno stende kūrybines jėgas išbando Klaipėdos jaunuomenė: Mindaugas Valiukas ir Rimantas Kmita. Jiems teisėjauja Gitana.

Rašyt. Birutė Jonuškaitė Nemuno stende reklamuoja pačios verstą lenkų poetės Barbaros Gruszkos-Zych poezijos rinkinį *Miegu su tavimi po oda*.

Knyga turi ne tik kainą, bet ir skaitytojus

Fotografiniai ir verbaliniai fragmentai iš Vilniaus knygų mugės

Prie „Baltų lankų“ kėdėje sėdinčio kostiumuoto Sigito Parulskio rinkosi moterys ir... Aidas Marčėnas. Visos nuotraukos Ričardo Šileikos.

... matyti savo šalies ar bendruomenės netobulumą ir vis tiek mylėti.

ŠIO ŠEŠTADIENIO PRIEDO PUSLAPIUOSE

Knyga turi ne tik kainą, bet ir skaitytojus • „2K2“ — du meninės fotografijos keliai Vilniuje • Lietuvių kamerinio muzikavimo tradicijos JAV • Apdovanoti geriausi folkloro kolektyvai • Nepatogiai pavergiantys rašiniai

RIČARDAS ŠILEIKA

Šių metų Vilniaus knygų mugė vyko podraug su Baltijos mugė. Net 370 dalyvių iš 11 šalių keturioms dienoms priėmė „Litexpo“ rūmai. Todėl ir vietos padauginta: leidykloms, knygynams ir renginiams skirta dar viena salė. Tik toje papildomoje salėje įsikūrusiems buvo apmaudoka: oi ne tūlas skaitytojas ir knygos pirkėjas jom užsukdavo. Mat riebesnių nuorodų nebūta.

Į keturias knygų mugės dienas organizatoriai sugebėjo sutalpinti 223 renginius. Žinia, kad po tris ar keturis renginius vykdavo tą pačią valandą skirtingose vietose. „Praraskit viltį, kad viską pamatysit“ — į spaudos konferenciją susirinkusiems žurnalistams ir fotoreporteriams sakė mugės kultūrinės programos organizacinio komiteto narys Gytis Vaškelis.

Mažų leidyklų šansas

„Apostrofos“ leidyklos direktorė Giedrė Kadziulytė teigia, kad vienišelis šansas per metus mažoms leidykloms pasakyti apie save yra būtent knygų mugė. Pati „Apostrofa“ yra nenaujokė, išleidusi jau dvi dešimtis ir dar kelias knygas.

Knygų mugėje „Apostrofa“ ypatingai sėkmingai gausiai auditorijai pristatė Rolando Rastausko eilėraščių knygą *Metimas*, išleistą sykiu su kompaktine plokšte. Plokštelę poetas įrašė kartu su perkusininku Arkadijum Gotesmanu. Ta proga

taip pat koncertavo džiazo meistrai E. Kanevičius (kontrabosas), V. Ramoška (trimitas), A. Gotesmanas (mušamieji) ir J. Maksimovič (saksofonas). Iš tiesų, pamaniau, knygos būtent taip elegantiškai ir turėtų būti pristatomos. Tai ketvirtoji Palangoje gyvenancio eseisto, poeto, dramaturgo Rolando Rastausko knyga. Užpėnai tos pačios „Apostrofos“ leidyklos išleistą esė knygą *Kitas pasaulis* R. Rastauskui įteikta 20-oji Ievos Simonaitytės literatūrinė premija.

„Apostrofa“ mugėje skaitytojams taip pat pristatė Estijos rašytojo ir vertėjo, visuomenės veikėjo, Talino ir Helsinkio universitetų profesorius Reino Raudo romaną *Hektoras ir Bernardas*. Reinas Raudas, beje, mokantis ne vien japonų ir kinų, bet ir lietuvių kalbą, buvo labiau žinomas kaip filosofas, beveik kasmet sutinkamas Santaros Šviesos konferencijose. R. Raudo romanas *Hektoras ir Bernardas* pripažintas geriausiu 2004-ųjų Estijos knyga ir apdovanotas metine Estijos kultūros kapitalo literatūros premija.

Dar viena „Apostrofos“ skaitytojams siūlyta knyga — tai Lietuvos Nepriklausomos Valstybės atkūrimo Akto signataro, buvusio Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos-Atkuriamojo Seimo nario, dabar — Mykolo Romerio universiteto filosofijos profesorius Bronislovas Kuzmicko atsiminimų knyga *Išsivadavimas. Užsienio politikos epizodai, 1988–1991*.

Ir dar du tos pačios leidyklos produktai. Amerikiečio, psichologi-

Nukelta | 2 psl.

„Litexpo“ kavinėje trumpam sutūpė jaunieji latviai: Inga Gaile, Karlis Verdinis ir jų vertėja Erika Drungytė.

Jurgis Gimberis man perdavęs linkėjimų nuo sergančios Dovilės Zelčiūtės, ėmė verbuoti Valentina Sventicką pasirašyti slaptą sutartį (?).

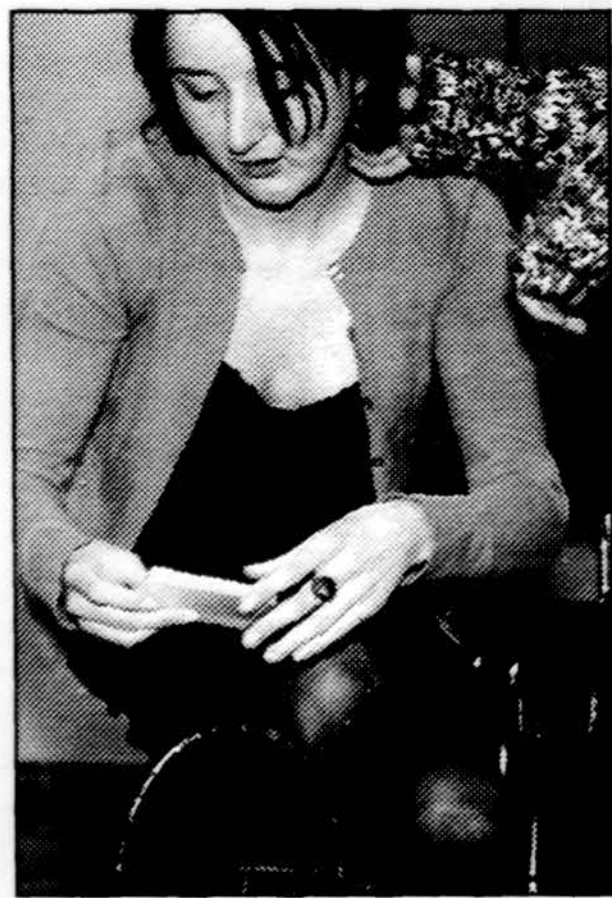
Vilniaus knygų mugė

Atkelta iš 1 psl.

jos klasiko Abraham Maslow (1908–1970) *Motyvacija ir asmenybė* ir palestiniečių kilmės amerikiečio, tarptautinio garso literatūrologo ir kultūrologo, istorijos filosofo, muzikos kritiko, Viduriniųjų Rytų specialisto, politikos mokslų teoretiko Edward W. Said (1935–2003) *Orientalizmas*.

Knygų rinkimai

Prieš pat knygų mugę lietuvių literatūros ir tautosakos institute susirinkusi vertinimo komisijos septyniukė (Elena Baliutytė, Jūratė Sprindytė, Aušra Jurgutienė, Algis Kalėda, Virginijus Gasiliūnas, Dalia Satkauskytė, Loreta Jakonytė) slapto balsavimu rinko LLTI premijos laureatą. Iš dvylikos poetų ir prozininkų (L. S. Černiauskaitė, J. Aputis, G. Dabrišius, D. Kajokas, R. Klimas, A. Marčėnas, V. Martinkus, K. Navakas, S. Parulskis, R. Rastauskas, A. Šlepikas, T. Venclova) LLTI premijos laureatu pripažintas Rolan-

Londone gyvenanti menininkė Eglė Pukytė mugėje pristatė savo knyga *Jų papročiai*.

Visos nuotraukos Ričardo Šileikos.

das Rastauskas už esė rinktinę *Kitas pasaulis*. O Lietuvos radijo ir televizijos, viešosios įmonės „Lietuviškos knygos“ ir Lietuvos leidejų asociacijos surengtos akcijos „Geriausios 2005 metų knygų rinkimai“ daugiausia skaitytojų balsų surinkusi knyga buvo Jurgos Ivanauskaitės romanas *Miegančių drugelių tvirtovė*, kurią išleido leidykla „Tyto Alba“. Kitos knygos kandidatės – L. S. Černiauskaitės *Artumo jausmas*, G. Beresnevičiaus *Pabėgęs dvaras*, K. Navako *Gero gyvenimo kronikos* S. Parulskio *Miegas ir kitos moterys*.

Kur pigiausia

Mažutėlis buvo ir pačiame kampe išsikūręs savaitraščio *Nemuno* stendas. Daugelis inteligentų, deja, deja, net nežino (jo), kad jų labai mėgtas ir skaitytas progresyvus žurnalas *Nemunas* yra gyvas nauju savaitraščio pavidalu. Kultūros laikraščio ir to paties vardo leidyklos lentynoje galima buvo rasti knygų, kurių nė su dviem žiburiais neberasi knygynuose. Tai amžiną atilsį rašytojo Jurgio Kuncino pats pirmasis romanas *Glisono kilpa*, intelektualo humoristo Jurgio Gimberio *Barakų bliuzas*, Prano Morkūno *Dainuoja degeneratas*, klaipėdiško prozininko Rimanto Černiausko *Gustas*. Bet įstabiausia, kad šios knygos tekainavo viso labo po litą! Taip taip, mielieji, tai pačios pigiausios knygos Vilniaus ir Baltijos knygų mugėje! O kitoje *Nemuno* lentynoje akys išvydo pasakutinius Tautvydos Marcinkevičutės *Dėkoju už alyvas* ir Aldonos Eleonos Puišytės *Isiklausti* knygų egzempliorius. Ir – dar knygynų nepasiekusi lenkų poetės Barbaros Gruszkos-Zych poezijos knygaitė *Miegu su tavimi po oda*. Ją vertė poetė, prozininkė ir eseistė Birutė Jonuškaitė, iliustravo Jurgita Delonaitė. Apie Barbaros poeziją Nobelio premijos laureatas Czesław Miłosz yra pasakęs: „Labai drąsi moteriška poezija, išpažįstanti savo moteriškumą, kitaip tariant, pasaulį sugerianti pojūciais“.

Dėl vaikų

Nemuno kaimynystėje išsikūręs „Šlepetių fabriko direktorius: ramiai lūkuriavo vaikų su savo tėveliais. Tai vaikų literatūros rašytojas Vytautas Račickas, kuriam tokias pareigas „suteikė“ rašytojas Romas Sadauskas. Vytautas jau yra parašęs keturias knygas, kurias sieja šlepetių pavadinimas. Ogi jau yra ieškančių kūrinio *Šlepetės 5*, kurio autorius dar nėra parašęs. Šioje Vilniaus knygų mugėje perkamiausia Račicko knyga *Sunku būti mokiniu*. Paties rašytojo ausys yra išgirdusios ne vienos mamos komplimentą, kad jų vaikai jokių kitų knygų neskaito, tik tai vieno Vytauto Račicko. Sakyt, kiek kiti žodžiai gali būti saldesni už pasakytuosius?

Zenono šaržai

Nuošaliau nuo centrinio įėjimo galima buvo surasti kauniečio dailininko Zenono Tarakevičiaus vietą. Jis kiekvienais metais dalyvauja Vilniaus knygų mugėje ir čia piešia šaržus. Jo ekspozicijoje nesunkiai galima atpažinti šaržuotus krepšininką Arvydą Saboną, aktorę Reginą Varnaitę, kompozitorių Giedrį Kuprevičių, Lietuvos prezidentą Valdą Adamkų, premjerą Algirdą Brazauską. O profesorius Vytautas Landsbergis savo šaržą išvydo būtent tik šios Vilniaus knygų mugės metu. Zenono Tarakevičiaus šaržas tušu kainuoja 15 litų. Bet jeigu tai kam būtų brangoka, tas už trilitį gali nusipirkti dailininko dvidešimties metų kauptą šaržų kolekciją – išleistą *Šaržų kalendorių*. Anksčiau Zenonas piešęs animaciją, dabar sugeba užsiurbti iš šaržų. Pasibaigus Vilniaus knygų mugėi dailininkas persikels į Rygos knygų prekybos centrą.

Knygynas „Eureka“, gyvuojantis dešinės rankos lengvo mosto atstumu nuo Prezidentūros, šioje Vilniaus knygų mugėje savon draugijon priėmė leidyklas „Kitos knygos“ iš Kau- no ir „Vario burnos“ iš Klaipėdos. „Eurekos“ knygyno savininkė Eurika Stogevičienė visada globoja jaunuo-

sius poetus, jiems suteikia vietą ir laiką įvairiausiems sumanymams. Taip pat ir šioje mugėje. „Eurekos“ stendo sienas piešiniais dekoravo prozininkė Aleksandra Fomina, poetai Benediktas Januševičius, Lukas Miknevičius, Marius Burokas. Pati Eurika Stogevičienė niekam negailėjo savo ryškiai raudonai dažytų lūpų šypsni. Pirmąją mugės dieną knygyno klientai buvo vaišinami specialiu bealkoholiniu tortu, kuris buvo dekoruotas lygiai taip pat kaip „Kitų knygų“ leidyklos išleistos Nick Brownlee knygos *Alkoholis* viršelį. Leidyklą „Kitos knygos“ 2004 metais įkūrė Gediminas Baranauskas, sumanęs leisti ne standartines, radikalias ir maištingas knygas. „Vario burnos“, kurių idėjinis vadas yra Tomas S. Butkus, pravardė Slombas, gamina ekskluzyvinis leidybos projektus ir stiliaus produktus.

Gražiausiųjų

Kaip ir kasmet dėmesio ir apdovanojimų sulaukė dailininkai, leidyklos ir spaustuvės. Lietuvos kultūros ministerijos drauge su Lietuvos dailininkų sąjunga ir Vilniaus dailės akademija rengiamam knygos meno konkursui 31 leidykla pateikė 88 knygas. Vertinančiosios komisijos pirmininkas Rimvydas Kepežinskas teigė, kad Lietuvos knygų leidyboje yra nemaža stagnacijos, teigė, kad leidyklos dirba konservatyviai, neišleidžia jaunų ir naujų pajėgų. Gražiausiai apipavidalintiems leidiniams paskirtos trys pirmosios ir dešimt paskatintųjų premijų. Pirmoji premija paskirta dailininkui Broniui Leonavičiui už knygą *Vilniaus legendos. Die Sagen von Vilnius*. Antroji – Sigutei Chlebinskaitei už *Mundus emblematum: XVII a. Vilniaus spaudinių iliustracijos*. Trečioji paskirta Izaokui Zibucui už *Senosios Lietuvos istorija. 1009-1795*. Kitų įvertinimų sulaukė knygos menininkai Romas Orantas, Arūnas Prelgauskas, Eugenijus Karpavičius, Alfonsas Žvilis, Gedas Čiuželis, Ieva Babilaitė, Povilas Utovka, Dziugas Katinas, Laisvydė Šalcūtė, Jūratė Bizauskienė. Papildomi Lietuvos dailininkų sąjungos ir Vilniaus dailės akademijos diplomai įteikti Sigutei Chlebinskaitei

už knygą *Iš naminio audimo dainos* ir Povilui Utovkai už *Jonas Mekas. Conversations, Letters, Notes, Misc. Pieces etc.*

Sigito darbai

Lenkijos lietuvių leidykla „Aušra“ iš Punsco irgi mugeje turėjo savo vietą. Publikai pristatė Lietuvos rašytojų sąjungos nario Sigito Bigelio (gimęs 1961 metais) spalvotų fotografijų albumą *Jotvos pakraštį*. Jau keliasdešimt metų S. Birgelis fotografuoja svarbiausius Lenkijos lietuvių gyvenimo įvykius. Sūduvos krašto gamtovaizdžius, architektūros ir sakralinio meno elementus, rūpintojėlius ir pakelių kryžius. Vladas Braziūnas Sigitą Birgelį pavadino kultūros juodadarbiu. Žurnalistas Vytautas Žeimantas taip pat stebėjosi jo darbštumu ir krikščioniška dora. Sigitas Birgelis yra „Aušros“ leidyklos, leidžiančios Lenkijos lietuvių žurnalą *Aušra*. Suvalkų lietuvių leidinį *Suvalkietis*, pasaulio lietuvių bendruomenės leidinį *Pasaulio lietuvis* ir lietuviškus vadovėlius, vyriausiasis redaktorius ir direktoriaus pavaduotojas, vertėjas, daugelio knygų sudarytojas ir redaktorius. Taip pat iš Punsco krašto kilusi rašytoja Birutė Jonuškaitė sakė, nieko negalinti pareikšti apie fotovaidų profesionalumą. Tačiau jai pačiai kiekviena Sigito fotografija yra jos gyvenimo atkarpa, atliepianti būtąjį laiką tėvų žemėje. Patsai Sigitas Vilniaus knygų mugeje dėl ligos nebuvo. Tačiau be minimo albumo, „Aušros“ žmonės atvezė naujutėlę jo poezijos knygą *Visadan esma*. Tai devintasis autoriaus poezijos rinkinys.

13 x 13

Lietuvos rašytojų sąjungos leidyklos vyriausiasis redaktorius Valentinas Sventickas nuotaikingai ir provokatyviai vedė Jūratės Stauskaitės šviežutėlės pokalbių knygos *13 x 13* pristatymą. Jūratė Stauskaitė yra dailininkė, Vilniaus vaikų ir jaunimo dailės mokyklos ikūrėja ir vadovė. Šion knygon suguldyti tekstai pirmą kartą buvo pasirodę kultūros mėnraščio *Kultūros barai* puslapiuose. O lakoniškas pavadinimas skaitmenimis reiškia, kad trylikai įvairių sričių (daugiausiai visgi meno) vyrų buvo paklausta trylika klausimų. Patsai šios knygos redaktorius Valentinas Sventickas taip pat yra vienas iš klausiamųjų. *13 x*

13 pokalbių knygos pristatyme dalyvavo taip pat ir knygos herojai alpinistas Vladas Vitkauskas, kompozitorius ir muzikantas Giedrius Kuprevičius, grafikas Mikalojus Vilutis ir kunigas Julius Sasnauskas. Kadangi Jūratė Stauskaitė yra Bernardinų bažnyčios parapijietė, tad J. Sasnauskas net pasisiūlė padėti šią jos knygą išplatinti. O. G. Kuprevičius teigė, kad jam nesą tokių klausimų, kurie jį gali išgąsdinti. O. M. Vilutis atsiduso, kad jam pateikti klausimai buvę įdomesni už jo atsakymus.

Dar dera pasakyti, kad ši Jūratės Stauskaitės pokalbių knyga pastaruoju metu nėra vienintelė tokio žanro knyga. Savo pasirinktus pašnekovus kalbino ir knygas *Švelnūs tardymai* ir *Eksperimentas* išleido rašytojos Jurga Ivanauskaitė ir Birutė Jonuškaitė.

Papročiai

Leidykla „Tyto Alba“ išleido dar vienos menininkės knygą. Tai Lietuvos tarpdisciplininio meno kūrėjų sąjungos narės Eglės Paulinos Pukytės, dabar gyvenančios Londone, ryškiaviršelis kūrinių *Jų papročiai*. Kaip menininkė E. P. Pukytė dirba daugiausia skulptūros/objektinio meno srityje, kuria konkrečiai vietai būdingas instaliacijas. Jos menai yra tarpdisciplininio pobūdžio. Tačiau menininkė dar save ir kitus įtikino turinti rašytojos talentą. Didžiausio Lietuvos naujienų tinklalapio www.omni.lt administratoriaus Ernesto Parulskio prikalbinta ką nors parašyti, Pukytė drąsiai stverė plunksną. Pati menininkė sako: „Rašau linksmas istorijas, kuriose, aprašydama savo asmeninę patirtį daugiakultūriame Londone, iškeliau kritinius–poleminius nacionalinių ypatumų bruožus, išankstinius kultūros ir lyties nusistatymus ir stereotipus, viešus ir asmeninius trūkumus, įvairius subkultūros pateikimo būdus ir pan.“ Taigi šios istorijos sėkmingai sulipo knygon, kurią literatūrologas ir Lietuvos radijo laidos „Literatūros akiračiai“ redaktorius Virginijus Gasiliūnas parduotuvėje „IKI“ Viršuliškėse nusipirko už 11 litų 90 centų. Anot V. Gasiliūno, nors Paulinos tekstai dažnai yra vadinami esė, tačiau tai iš tikrųjų yra feljtonai.

Literatūrologė Solveiga Daigirdaitė savaitraštyje *7 meno dienos* recenzuodama knygą *Jų papročiai*, rašė: Patraukliausias Pukytės tekstų

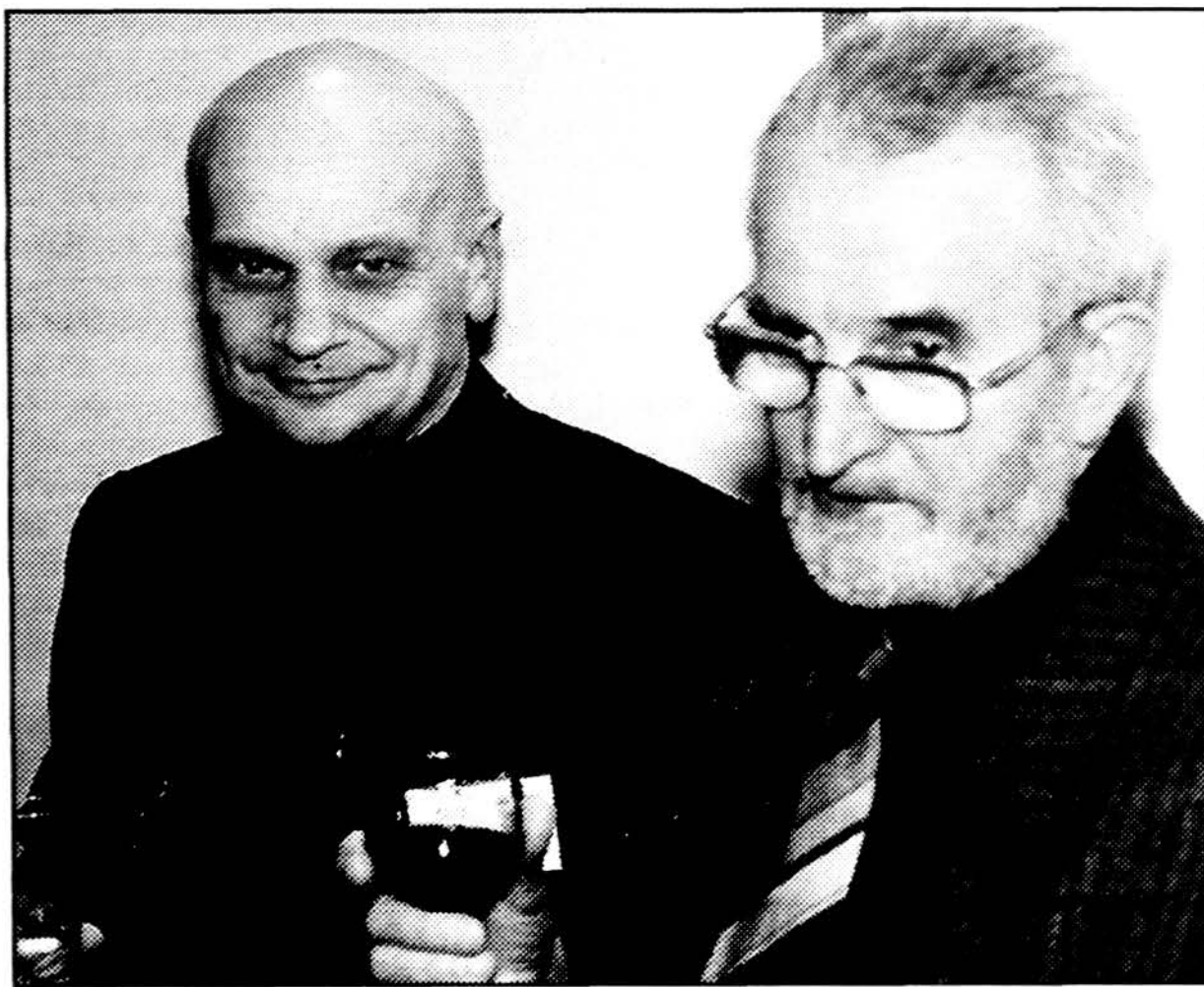

Leidyklos „Katalikų pasaulis“ stendas buvo gausiai lankomas.

bruožas man yra pasakotojos tapatinimasis su savo „kilmės šalimi“ (taip nurodoma ant importuotų prekių), jos istorijos ir gerųjų savybių (kurių mes turim, kad ir kaip būtų keista) įvertinimas. Autorė deklaruoja gyvenanti „pas juos“ – ne „pas mus“ ar „pas save“, bet iš tikrųjų šiuolaikinis intelektualas dažnai yra „tarp“ kelių kultūrų. Iš to kyla postmodernybės laikų patriotizmas: matyti savo šalies ar bendruomenės netobulumą ir vis tiek mylėti. ■

Populiarus vaikų rašytojas Vytautas Račickas.

Klaipėdiškis Algis Kliševičius su kolega, pirmosios premijos už gražiausią knygą laimėtoju Bronium Leonavičiu.

„Apostrofų“ leidyklos direktorė Giedrė Kadžiulytė su rašyt. Rolandu Rastausku.

Vladas Braziūnas podraug su latvių poete Inga Gaile fotografuoja poetą Karli Verdini. Visos nuotraukos Ričardo Šileikos.

„2K2“ meninės fotografijos parodos M. K. Čiurlionio galerijoje (Jaunimo centre, Čikagoje) atidaryme. Iš kairės: fotomeninkai Algimantas Kezys ir Eugenijus Krukovskis, Čiurlionio galerijos direktorė Laima Apanavičienė ir kiti.

Jono Kuprio nuotr.

„2K2“ — du meninės fotografijos keliai Vilniuje

IEVA ŠADZEVIČIENĖ

XIX a. pradžioje Georg Wilhelm Friedrich Hegel apibūdino meną kaip „mąstymą vaizdais“. Dviejų stiprių menininkų Algimanto Kezys ir Eugenijaus Krukovskio fotografijos paroda „2K2“, eksponuojama Čiurlionio galerijoje Jaunimo centre, įtraukia žiūrovą į asmenišką meninę tikrovę, kuri atveria du skirtingus pasaulius, tuo pat metu egzistuojančius Vilniuje. Fotografijos intymumas ir tuo pačiu atsiribojimas nuo objekto perteikia autorių mąstymą vaizdais: šviesos, spalvos, linijų ir formų dermės estetika.

Eugenijus Krukovskis domisi turgaus tema, požeminiais perėjimais ir laiptinėmis, „išdailintomis“ graffiti piešiniais, sustabdytomis kasdienybės akimirkomis, apleistų statybų vaizdais ir žmogaus įtaka irstantiai architektūrai. Stipri kompozicija ir formų santykio pajautimas „nereprezentacinio“ Vilniaus vaizduose sukuria meninį grožį ir kadro psichologškumą.

Algimantas Kezys – įtraukia žiūrovą į visiškai kitoki, mistišką ir pasakišką Vilniaus pasaulį, nustoja egzistuoti laikas, architektūrinė fotografija priartėja prie abstrakčios formų ekspresijos, o kompiuterinės grafikos pagalba modifikuotos realybės spalvos suteikia jo darbams stebuklingą teatro scenos atmosferą. A. Kezys daugiausia dėmesio skiria architektūrinei fotografijai, jos fragmentams. Išsiskiria vartų – arkos tema, kuriai dažnai suteikiamas filosofiškas romantiškas pojūtis.

Eugenijus Krukovskis gilinasi į turgaus temą: kasdienybės nuotraupos atspindi socialinį reiškinių – ant

šaligatvių diena iš dienos savo prekes išdėstančias senutes, su rūpesčiu ar abejingumu veiduose laukiančias pirkėjų (4 darbų ciklas). Dar kitose „turgaus“ tematikos nuotraukose originaliai užfiksuotas šešėlių žaismas: link atidaryto automobilio bagažinės tįsta žmonių – prekeivių ir pirkėjų – šešėliai, kairėje pusėje „apreminti“ neasmeniškos figūros kontūrai. „Žmogiškasis turgus“, kaip šešėlių teatras susipina kasdienybėje.

Ypač stipri kompozicija apibrėžia E. Krukovskio nebaigtų statybų seriją. Aštrūs armatūros spygliai kyla iš apleisto stadiono betoninių stulpų, kurie kartais sudaro pseudo aikštę, kaip grobuoniškos rankos kviesdamos į piktžolėmis apžėlusią smėlio areną, kartais ritmiškai kyla į dangų, metaliniais spygliais kontrastuodami pasteliniais debesimis, švelniai gaubiantiems dangų. Tai ne tik apleistos statybos, tai ir suardyta gamta: aplink betonines struk-

tūras ekskavatoriais išaižėta žemė, beviltiškai bandanti atsigausti po bepradedančią želti žolę.

Betoninės sienos tampa puikia galimybe pasireikšti vietiniams graffiti piešinio mėgėjams – kas vėlgi sudomina E. Krukovskį. Vadinamas „underground“ gatvių menas užfiksuojamas požeminio perėjimo dip-tike: ryškios spalvos ir agresyvi tematika išsilieja sienose į margą piešinį. Graffiti, kaip sienų dekoras originaliu fotografo žvilgsniu užfiksuojamas tipiškose daugiabučių laiptinės nuotraukų triptike: žalia laiptų turėklų spalva susiveja pilkų laiptų linijoje ir tamsiai pilki, gelsvi, balti, žalsvi užrašai žaidžia sienų plokštumose.

Eugenijaus Krukovskio fotografijos turi ir švelnesnę, net kiek tapybiškesnę pusę: gyvenamo namo koridorius užfiksuojamas užlietas gelsvos šviesos, dešinėje driekiasi mėlynų pašto dėžučių eilė. Šviesa, šešėlis ir spalva čia tampa pagrindi-

niais akcentais, susiliejančiais į meninę visumą. Iš E. Krukovskio darbų išsiskiria Vilniaus Aušros Vartų fotografija, ne tik išsiskleidžia originalia kompozicija, bet ir nešanti savyje gilią filosofinę aliuziją. Aušros Vartai, kaip du skirtingi pasauliai, atspindintys žmogaus dvasinį pasirinkimą: šviesus virš vartų kylantis fasadas su atvertu langu – arka, apsodinta gelėmis, lyg dvasinis, šviesus pasaulis kviečia pakilti virš kasdienybės; apatinis vartų lygmuo skendi šešėlyje, apsupusiam dvi pro arką einančias figūras. Tačiau jos taip pat eina į šviesą, kviečiančią tolumoje. Stebint šią fotografiją, peršasi mintis, jog skirtingais savo gyvenimo keliais einantys žmonės visgi suranda šviesą tunelio gale.

Vartų tema simboliškai tampa sąlyčio tašku ir abiejų fotomenininkų kūryboje. Algimantas Kezys ją ypač išplėtoja savo fotografijose. Spalvos pagalba subtiliai romanti-zuojami „Buvusio Benediktinų vienuolyno vartai“, šilta geltona spalva apkraustuota trilapė arka atveria jaukaus kiemelio vaizdą, kairėje pusėje irstanti siena poetiškai žaidžia raudonų plytų ir pilkai žalsvo tinko santykiu, o kitoje arkos pusėje prasikišęs medis mėlyna spalvų gama suteikia fotografijai stebuklo pojūtį.

Mistiškas – pasakiškas pojūtis dar labiau prasiskleidžia „Mergelės Marijos į Dangų Paėmimo bažnyčios vartų“ nuotraukoje. Kelios plytų eilės, rėminančios šių vartų arką, sušvinta mėlynos spalvos gama: kobalto mėlyna, ultramarininė, indigo, turkio spalva. „Mergelės Marijos į Dangų Paėmimo vartai“ alsuoja rytietiško stebuklo laukimu ir neatskleista paslaptimi.

Į geometrišką linijų žaismą A. Kezys susikoncentruoja „Lietuvos Seimo vartuose“ – išryškinamas grafinis linijų piešinys, su paslėptu spindesiu, tokiu artimu „šimoniškai“ lietuvių dailės tradicijai. „Taikomosios dailės muziejaus vartai“ taip pat supoetinami, dėmesys skiriamas linijai ir geltono aukso bei mėlynos spalvinės gamos virpesiui.

Dėmesys architektūrai ir architektūrinei detalei atsispindi tokiose, priartėjanciose prie geometrinės abstrakcijos, fotografijose kaip „Šviesulys prie Seimo rūmų“, „Gatvės šviesulys“. Šviesuliai kaip materialūs daiktai įkvepia fotomenininką ir jo kūriniuose tampa sąlygiško, idealaus, meninio pasaulio objektais.

Nukelta į 8 psl.

Į „2K2“ fotografijos parodos atidarymą Čiurlionio galerijoje š.m. kovo 3 d. susirinko daug publikos...

Jono Kuprio nuotrauka.

Lietuvių kamerinio muzikavimo tradicijos JAV

RAMŪNĖ KRYŽAUSKIENĖ

Lietuvos muzikos ir teatro akademijos docentė

Lietuvių išeivių kamerinio muzikavimo tradicijos JAV klostėsi daugelį dešimtmečių, tačiau iškilus jų atstovai vis dar nėra tinkamai aptarti ir išanalizuoti. Šiuo straipsniu bandoma iš dalies užpildyti esamą tyrinėjimų spragą.

Pirmųjų lietuvių emigrantų kultūrinės reikmės buvo gana menkos. Muzikos menui buvo skiriami tik savaitgaliai ar laisvos valandėlės. Koncertai daugiausia vykdavo bažnyčiose ar prie jų įrengtose svetainėse. Čia pasirodydavo ir žymesni vietos solistai. Laikui bėgant, šalia vyravusios chorinės ir vokalinės muzikos, atsirasdavo ir vienas kitas instrumentinės muzikos atlikėjas, pastūmėjęs išeivių kamerinio muzikavimo raidą.

Jau tada buvo aktualus repertuaro klausimas. J. Rikselis spaudoje skatino nacionalinės muzikos propagavimą, siejo jį su tautinio išlikimo problema. Jis rašė: „Nelabai seniai Amerikos lietuvių muzikai buvo uolūs savo muzikos ugdytojai, o dabar dėl nežinomos priežasties liko jos naikintojai. Tam yra trys priežastys: negerbimas savo kompozitorių kūrinų, nesidomavimas lietuviškąja muzikos kūryba ir netiesioginis apiplėšimas kompozitoriaus ir leidėjo. [...] Vieno negalima pamiršti, kad pirma išarkime savus dirvonus, o tik vėliau eikime svetimams tarnauti“ (J. Rikselis. „Nebūkime žudikais savo mūzos“ // *Muzikos žinios*. 1935, Nr. 3, p. 5).

Spaudoje taip pat atsispindėjo ir menkas tautiečių muzikinis išprusimas. „Kai pas mus chorai išeivijoje didžiojoje dar primityvų chorų gyvenimą tebegyvena ir kompozitoriai daugumoje tonika-dominantinius trumpučius dalykėlius rašo, Lietuvoje kaip blynai kepamos naujos operos, baletai, simfonijos. [...] Pas mus lietuviškos instrumentinės muzikos visai nerašoma [...] Mūsų tarpe veikia solistai-instrumentalistai nepasirūpina savo programą praturtinti lietuviškais kūriniais, bet koncertuose klausytojams duoda seniai visur nusibodusius dalykus lengvojo turinio“. („Chromatiškos pabios“ // *Muzikos žinios*. 1940, Nr. 2, p. 15.).

Tai supratę kai kurie kompozitoriai – V. Nickus, sesuo Marija Bernarda, A. Pocius ir kt. – ėmėsi rašyti smulkių žanrų kamerinius kūrinius. Jų kūrybą didele dalimi skatino ir pirmieji profesionalūs atlikėjai.

Suintensyvėjus koncertiniam gyvenimui, imta rengti mišrios muzikos vakarus, kur chorinį dainavimą papildydavo profesionalių instrumentininkų ar orkestro pasirodymai. Repertuaras vis dar buvo margas. Greta klasikinių opusų skambėjo ir menkavertės, pramo-

ginio pobūdžio lietuvių kompozitorių pjesės.

Kamerinės muzikos atlikėjai dažnai dalyvaudavo įvairiose šventėse, kurias rengė laikraščių leidėjai, taip pat ėmėsi iniciatyvos patys organizuoti koncertus. Ryškiausi jų buvo smuikininkai – V. Greičius, Cleveland simfoninio orkestro artistas, intensyviai koncertavęs solo, Prahos konservatorijos auklėtinis A. Židanavičius, kiek vėliau į koncertinę veiklą įsitraukusi M. Digriūtė. Aktyviausiai koncertuojantys pianistai buvo T. Sadler-Šidlauskas, M. Žudziūtė, V. Briedis. Jie plėtė koncertinį repertuarą, vis daugiau dėmesio skyrė atlikimo meistriškumui, savo pasiaukojamu darbu ir asmenine iniciatyva ugdė profesionalaus meno raidą.

Nors iki antrosios emigracinės bangos lietuvių instrumentinė atlikimo kultūra nepasiekė meninių aukštumų, vis dėlto ir neryški jos raida turėjo didelę socialinę reikšmę, nes subūrė lietuvių, padėjo pagrindą tolimesnei kamerinės muzikos tradicijų plėtrai.

Po Antrojo pasaulinio karo į JAV atvykę lietuvių menininkai – Andrius Kuprevičius (1921-1997), Vytautas Bacevičius (1905-1970), Aleksandras Kučiūnas (1914-2002), Vladas Jakubėnas (1904-1976), Julija Rajauskaitė (1922-1988), Aleksas Mrozinskas (1914-1969), Izidorius Vasyliūnas (1906-1982), Aldona Kepalaite (1929-2005) ir daugelis kitų – kūrė naujas koncertinio gyvenimo tradicijas. Jų atėjimas į iki tol vegetavusias meno erdves keitė ir meno reiškinį vertinimo kriterijus. Nieko nebestebino jaunųjų kamerinės muzikos vakarai, nors dar taip neseniai panašūs renginiai tapdavo sensacija.

Sudarę išeivijos kultūros branduolį, šie menininkai skatino kompozitorių kūrybą, praplėtė kamerinį repertuarą pasaulio muzikos šedevrais. Atlikėjai nesiekė publiką stebinti virtuoziniu repertuaru, pagrindiniu uždaviniu laikė meninių interpretacinių problemų sprendimą. Svarbia tapo menininko individualybė, jo muzikinis skonis, intelektas.

Lietuvių muzikai sau kėlė gana aukštus profesinius uždavinius. Jie vengė paviršutiniškumo, išorinio virtuozinio blizgesio ar nepagrįstų emocijų proveržio. Pirminį kūrinio suvokimą grindė detalio kūrinio analize, atliekamo opuso formos raidos, harmonijos, faktūros kaitos įprasminimu.

Kamerinės muzikos repertuaras visuomet buvo platus. Programose rasime nemažai baroko epochos kūrinių (G. Tartini, H. Purcell, J. S. Bacho ir kt.), klasicistinių

Petras Armonas

W. A. Mozart, L. Beethoven sonatų, romantizmo epochos šedevrų (ypač mėgstami buvo E. Grieg, J. Brahms kūriniai). Nemažai jose ir šiuolaikinių Lietuvos bei išeivijos autorių kūrinių. Rinkdamiesi repertuarą, atlikėjai vadovavosi ne tik subjektyviomis simpatijomis, bet ir švietėjiška misija, jie siekė plėsti klausytojų muzikinį akiratį, suteikti kūriniui aktyvų koncertinį gyvenimą.

Ivairiose vietovėse lietuvių publikos muzikinis skonis skyrėsi. Klausytojai labiausiai mėgo žinomus klasicizmo bei romantizmo epochų šedevrus, mažiau domėjosi modernistų kūryba. Tačiau kai kuriuose miestuose, ypač Bostone, atsiradę meno centrai organizavo koncertus, kuriuose publika galėjo išgirsti geriausius lietuvių menininkus, pasiklausyti naujausių autorių kamerinės muzikos kūrinių.

Pianistas A. Kuprevičius, palikęs gilų pėdsaką išeivių muzikinėje kultūroje, buvo išskirtinis ir kamerinės muzikos atlikėjas. Jis surengė daugybę koncertų su savo seseria, smuiko virtuoze Elena Kuprevičiute. Jo koncertinis repertuaras palieka nepaprastą įspūdį. 1957 m. A. Kuprevičius kartu su Cleveland orkestro koncertmeisteriu E. Silgerstein atliko visą L. Beethoven sonatų ciklą violončelei ir fortepijonui, vė-

liau su įvairiais partneriais parengė visas W. A. Mozart, L. Beethoven, J. Brahms sonatas smuikui, F. Schubert fortepijoninius trio ir pan. Vienas vėlyviausių atlikėjų darbų – 1996 m. vasario-kovo mėnesiais kartu su smuikininku Erich Eihorn surengti trys koncertai, kuriuose skambėjo dešimt L. Beethoven sonatų smuikui ir fortepijonui. Daugelis klausytojų ilgai prisiminė atlikėjų perteiktą gilią kūrinių filosofinę potekstę, jausmų pilnatvę, dramaturgijos visumą, išbaigtą viso monumentalios ciklo interpretaciją, kuriai svetimas amatininkiškumas ar atlikimo klišės.

Neramus, nuolat besiblaškantis V. Bacevičius ieškojo naujų meno egzistavimo formų. Menininko iniciatyva New York buvo atidarytas muzikos klubas (Vytautas Bacevičius music club), kuris siekė popularinti profesionalų akademinį meną, remti jaunus atlikėjus, ugdyti klausytojų muzikinį išprusimą. Į kas mėnesį vykdavusius kamerinės muzikos koncertus kviesdavo žymius pasaulio muzikus, tuo metu koncertavusius JAV, taip pat ir talentingus lietuvių atlikėjus. V. Bacevičiaus muzikos klubas tapo ne tik profesionalaus meno židiniu, bet ir lietuviško meno puoselėtoju. Šio

Nukelta į 8 psl.

Apdovanoti geriausi folkloro kolektyvai

LIBERTAS KLIMKA

I pusejo kovo mėnuo, bet Lietuvos laukai dar pusnynų pataluose. Ir iš pavasario pranašų – paukščių giesmininkų – tik svirbelių būrys aplankė Vilnių. Sekmadienio puga pratūnojo medžiuose prie Mindaugo tilto, tada patraukė į savo gimtinę kažkur šiauresniuose kraštuose...

Tačiau tikrai pavasariškais paukščių balsais praėjusį savaitgalį sostinėje prabilo liaudies dainos ir muzika. Rotušėje ir kitose koncertų salėse vyko geriausiųjų 2005-ųjų metų mėgėjų meno kolektyvų nominacijos, įteikiant pripažinimo ženklus – „Aukso paukštės“ prizus. Ši tradicija gimė prieš septynetą metų, Lietuvos liaudies kultūros centro direktoriaus Juozo Mikutavičiaus sumanymu. „Aukso paukštėmis“ apdovanojami mėgėjų teatrai, chorai, liaudies ansambliai, pučiamųjų orkestrai. Ir žinoma, folkloro kolektyvai, nes būtent jie palaiko ir pratęsia tai, ką turime gražiausio tautos tradicijose. Vadovams nuo šių metų įteikiamas ir piniginis apdovanojimas – po 1,000 litų. Puiku, kad šiemet „Aukso paukštės“ „atskrido“ kovo 11-ąją, švenčiant Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo šėšioliktąsias metines. Juk mūsų liaudiškosios tradicijos igavo sparnus pilnavertei ir laisvai raiškai tik nepriklausomoje valstybėje!

Laureatai išrenkami po vieną iš kaimo, miesto, vaikų ir tradicinės muzikos kolektyvų. Taip sumąstyta, kad galima būtų tiesi etninės kultūros kelius į ateitį: kaimo ansambliai išlaiko gyvąją tradiciją, semdami iš liaudies dainų ir papročių kračio skrynios, senelių sukrautos šimtmečiais; miesto ansambliai džiugina tais dvasios turtais visuomenę koncertuose, šventiniuose renginiuose; gi vaikų ansambliai perima atlikimo tradicijas, o svarbiausia – pagarbą ir meilę tautos etninei kultūrai. Taip

Šeduvos kolektyvo vadovė E. Brajinskienė tarp savo ansamblių.

Rokiškėnų folkloro kolektyvas „Gastauta“.

nutiesiamas tiltas tarp kartų, lyg senajame Lietuvos kaime, kai anūkėliai visa ko gražaus pramokdavo iš savo senelių: ir darbų darbelių, ir dainų, pasakų, o kartu padoraus elgesio tarp žmonių ir gamtoje.

„Aukso paukštės“ prizas – prasmingai simbolinis; tai margaspalvis paukštelis, ištrūkęs iš narvelio, nors tas ir iš paausutos bronzos. Sakytume, kūrybinis proveržis, kaip liaudies daina – iš mūsų vienadienio mąstymo rėmų ar šiuolaikinio gyvenimo rūpesčių...

Nesunkiai Paukštę pasigavo Radviliškio rajono Šeduvos kultūros namų folkloro ansamblis, seniai garsėjantis gilia meile savo krašto tradicijoms. Jam jau daug metų vadovauja Emilija Brajinskienė, visų meiliai vadinama „Šeduvos baba“. Ir knygą parašiusi, ir į ansamblio programas sudėjusi daug liaudiškos išminties ir kūrybos grožio.

Geriausiu vaikų folkloro ansambliu išrinktas Visagino miesto „Verdenės“ vidurinės mokyklos ansamblis „Sedula“. Jo vadovė Vilma Butavičienė sako, kad ansamblis nėra kuo nors išskirtinis, jis kaip tas sedulos krūmokšnis (dar vadinamas ožekšniu) – neišvaizdus žiedais, bet brandinantis spalvingas uogėles. Ir kaip nepasidžiaugti, kad daugiausia rusakalbiame mieste girdisi lietuviška daina... Ir taip skambiai, uždegančiai... Padėkos žodžiai buvo ištarti ir „krikštamotoi“ mokytojai Stasei Černiauskienėi. Ansamblio iniciatyva jau keleri metai rudenį vyksta vaikų folkloro festivalis „Martynas“, vienintelis toks renginys Rytų Lietuvoje.

Senąjį tradicinės kultūros paveldą, sudarantį ir šiandieninio tautiškumo pamatus, kūrybiškai plėtoja Rokiškio kultūros rūmų folkloro ansamblis „Gastauta“. Į pripažinimo aukštumas jį atvedė vadovai Nida Lungienė ir Egidijus Kundrotas. O įkūrė ar ne prieš ketvirtį amžiaus jaunas inžinierius Algirdas Svidinskas. Ansamblietės geba subtiliai išgiedoti sutartines – unikalųjį sėlių genties palikimą. Gražus aukštaičių žodis „gastauta“ reiškia darželio gėlę.

Ji minima dainose: „Gastauta gastautėle, gastauta

Šaunieji vaikai iš Visagino „Sedulos“ ansamblio.

Mūsų liaudiškosios tradicijos igavo sparnus pilnavertei ir laisvai raiškai tik nepriklausomoje valstybėje!

lelijėle,

Kur tu buvai, kur uliojai?”

Idomu pastebėti, kad net trys „Aukso paukštės“ už folkloro meilę šiemet „išskrido“ į Aukštaitiją. Viena pasiliko Vilniuje: ją „prisijaukino“ šauni tradicinio muzikavimo kapela „Duja“. Iš jos vadovo šmaikštuolio Arūno Lunio nelengva išpešti, ką gi reiškia toks trumpas pavadinimas. Mat, apskritai žodis yra daugiaprasmiškas: tai ir lengvas lietutis, kylantis iš miglos, tai ir skubi namų ruošė, tai ir grietinėlės sluoksnis pilnoje puodyneje... Yra žemaitiškas senovinis šokis duja. Ką besakytų žodis, kapelos muzikantai tikrai puikūs, groja labai nuotaikingai. Ir dar svarbu, kad jų atliekami kūriniai yra pačių surinkti iš kaimo muzikantų. Taigi „Duja“ įtvirtina liaudiškojo muzikavimo tradiciją.

„Aukso paukštės“ nominantų kūryba – atbalsiai to meto, kai Lietuvą ištis buvo galima pavadinti dainų kraštu. Mūsų laikais liaudies dainos vertė iškyla lemtingais tautai

ir valstybei momentais. Ji guodžia, stiprina, telkia ir vienija...

O pasaulis lietuvių liaudies dainą pripažino jau kadaise. Pilypas Ruigys savo studijoje *Lietuvių kalbos kilmės, būdo ir savybių tyrinėjimas*, parašytoje 1745 m., paskelbė tris liaudies dainų tekstus, išvertęs juos į vokiečių kalbą. Studija iškart patraukė Europos šviesuomenės dėmesį. Didysis poetas Johan Wolfgang Goethe vieną jų įdėjo į savo muzikinę pjesę „Žvejo duklė“. Dramaturgas Gothold Lessing apgailestavo, kodėl paskelbtos tik trys; jos tokios poetiškos. Tada nacionalinių kultūrų propaguotojas Johan Gotfrid Herder į savo rinkinį *Tautų dainos*, išleistą 1778 m., įdėjo jau 8 lietuvių dainas.

XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje, kai Europoje subrendusi nacionalumo idėja ėmė įsikūnyti tautiniu pagrindu kuriamomis valstybėmis, mūsų dainos susilaukė ir mokslininkų dėmesio. Olandas van der Meulen 1907 m. parašė disertaciją. *Gamtos palyginimai lietuvių daino-*

Lietuvių kamerinio muzikavimo tradicijos JAV

Atkelta iš 5 psl.

klubo vakaruose V. Bacevičius skambino solo, talkino įvairiems instrumentininkams, vokalistams. Pianisto koncertiniais partneriais buvo ir lietuvių atlikėjai (vokalistai Stasys Baras, Aldona Grigoniūtė ir kt.), tačiau nė su vienu muziku pastovesnio bendradarbiavimo atlikėjas neužmezgė.

Lietuvoje I. Vasyliūnas buvo vienas garsiausių smuikininkų, plačiai rengęs kamerinės muzikos koncertus. Ypač daug kamerinės muzikos vakarų jis surengė su A. Kuprevičiumi. Jų programose nuolat puikavosi W. A. Mozart, L. Beethoven, J. Brahms, sonatos smuikui ir fortepijonui. 1954 m. atvykęs į JAV ir įsikūręs Bostone, I. Vasyliūnas toliau tęsė aktyvią koncertinę veiklą, dalyvavo įvairiuose kameriniuose ansambliuose. Prestižinėje Bostono Jordan Hall saleje jis surengė per dvidešimt koncertų, New York Carnegie Recital ir Town Hall salėse – apie dešimt. Jo nuolatinis partneris buvo sūnus Vytenis Marija, kuris lig šiol puikiai skambina fortepijonu, vargonuoja, yra fizikos mokslų daktaras.

Šie atlikėjai labai mėgo L. Beethoven (D-dur, op. 12, a-moll, op. 230), B. Dvorak (a-moll, op. 100), J. Brahms (A-dur, op. 1), E. Grieg (G-dur, op. 13) ir daugelį kitų sonatų. Ypač dideli jų nuopelnai propaguojant lietuvių kamerinę muziką, skatinant jos kūrybą.

Rengdami naujas programas, ilgainiui pritrūko lietuviškų veikalų, todėl I. Vasyliūnas kreipėsi į kompozitorius, kurie, paakinti aktyvios menininko koncertinės veiklos, sukūrė sonatas vienam, dviem smuikams ir fortepijonui, trio, styginių instrumentų kvartetams, pavienes pjeses. Taip atsirado ryškūs Vlodo Jakubėno, Juliaus Gaidelio, Jeronimo Kačinsko, Jono Švedo kameriniai opusai. Atlikėjas paskatino ir amerikiečių kompozitorių John Bivicchi, kurio sukurta Sonata-fantazija lietuvių liaudies dainų temomis (panaudotos 9 liaudies melodijos iš K. V. Banaičio dainų

Aleksandras Kučiūnas

rinkinio) ne kartą griežė įvairiuose koncertuose. I. Vasyliūno repertuare buvo ir kiti lietuviški kūriniai: J. Gruodžio So-nata d-moll K. V. Banaičio d-moll ir h-moll, B. Dvariono Sonata-baladė.

Svarbų vaidmenį kultūriniame gyvenime suvaidino apie dešimtmetį gyvavęs Čikagos lietuvių trio, kurį sudarė Povilas Matiukas (smuikas), Petras Armonas (violončelė) ir Manigirdas Motekaitis (fortepijonas). Jų rengiami koncertai visuomet susilaukdavo šiltų recenzentų atsiliepimų, nes šalia klasikinių ir romantinių kūrinių atlikėjai mielai propagavo ir negausų lietuvišką fortepijoninio trio repertuarą.

Daugelis pianistų derino kamerinį muzikavimą su aktyvia koncertmeisterio veikla. Aleksandrą Kučiūną labiau traukė bendradarbiavimas su žymiausiais to meto vokalistais: Stasiu Baru, Jonu Vazneliu, Vladu Baltrušaičiu, Izabele Motekaitiene, Dana Stankaityte, Juze Krištolaityte, Aldona Stempužiene, Gina Čapkauskiene, Irena Stankūnaite, Lilija Šukyte ir kt. Tuo tarpu su instrumentininkais bendrauta daug mažiau.

A. Kučiūnas, tobulai suvokęs kompozicinį stilių, domėjėsi muzikos mokslo pasiekimais, keldavo atlikėjui itin didelius meninius reikalavimus. Akompanimentą jis vertino kaip neatsiejamą kūrinio ir meninio

ansamblio dalį. Daug pasitarnaudavo dirigentiškas mąstymas, gebėjimas pateikti kūrinio formą kaip nedalomą visumą. Menininkai labai vertino maestro erudiciją, išpūdingus atlikėjo gabumus, nepaprastą muzikos tėkmės pojūtį, ansamblinę nuovoką.

Iš jaunesnės atlikėjų kartos daugiausia dėmesio kameriniam muzikavimui skiria pianistė Ramin-ta Lampsatyte. Ji kūrybiškai bendrauja su daugeliu puikių vokalistų, ypač artimai su dainininkėmis L. Šukyte ir V. Mozūraityte, daug kūrinių atliko su altu, styginių kvartetu, violončele, fleita, obojumi, fagotu. Laipsniškai susiformavo mėgstamų kompozitorių ratas. Pianistė labai vertina šiuolaikinę muziką ir ypač lietuvių kompozitorių opusus. Plačiai pasaulyje ji paskleidė O. Balakausko, V. Montvilos, J. Juzeliūno ir kitų autorių kūrybą, jai artimi ir K. Brundzaitės, O. Narbutaitės kūrybiniai ieškojimai.

Savo meną R. Lampsatyte išplėtojo įrašuose. Kartu su V. Mozūraityte ir vargonininku V. Vasyliūnu Londone išleido plokštelę „Žiburėliai“, kurioje įrašė M. K. Čiurlionio, J. Gruodžio, J. Kačinsko, K. Brundzaitės, O. Balakausko kūrinius. Kartu su L. Šukyte „Teldec“ kompanijoje įrašė J. Gruodžio dainas. Viena kompaktinė plokštelė

skirta vokiečių romantikų „Lied“ žanrui, kuriame pianistė yra lygiavertė mezzosoprano Friederike Krum partnerė.

Fortepijoninio dueto žanras lietuvių išeivių kultūroje neišpopuliarėjo. Nebuvo nuolat koncertuojančio šio tipo ansamblio. Atlikėjai protarpiais rengdavo bendrus pasirodymus, o po to vėl išsiskirdavo, pavyzdžiui, 1979 m. gegužės 20 d. laikraščio *Draugas* jubiliejinį iškilnių koncerte A. Kuprevičius, kartu su pianiste Raimonda Apeikyte, pateikė Čikagos klausytojams stilistiškai margą programą, į kurią įtraukė J. S. Bach, A. Arenskio, K. Saint-Saenso, N. Rimski-Korsakovo ir D. Milhaudo kūrinius fortepijoniniam ansamblui. Pianistai klausytojus nustebino geru ansamblio jautimu, jie vengė garso forsavimo, siekė darnaus abiejų fortepijonų skambesio.

Fortepijoninio ansamblio kūrinius (F. Schubert maršus, J. Brahms vengriškus šokius) į šeimos koncertus kartais įtraukdavo Antanas ir Vytautas Smetonos, o M. Motekaitis ir R. Apeikyte ne kartą klausytojus supažindino su Giedros Gudauskienės šio žanro opusais.

Kai kurių lietuvių atlikėjų – J. Rajauskaitės, A. Smetonos, M. Motekaitės kamerinis muzikavimas buvo epizodiškas, tačiau ir jis buvo pakankamai svarbus egzodo muzikinės kultūros istorijoje.

Aptariant lietuvių kamerinio muzikavimo tradicijas, svarbu pažymėti, jog daugelio atlikėjų interpretacijos buvo veikiamos įvairių mokyklų įtaka. Tačiau visus juos jungė dėmesingumas raišiam instrumentiniam skambėjimui, gražaus garso išgavimui, jautrumas dinaminiams niuansams. Lietuvių atlikėjų meninių interesų platumas leido pasiekti ryškių laimėjimų. Visus žavėjo A. Kučiūno puikus operinio repertuaro išmanymas, jo dirigentiškas mąstymas, išpūdingas A. Kuprevičiaus F. Chopin opusų interpretavimas, originalios autorinės V. Bacevičiaus interpretacijos. Visa tai tiesiogiai įtakojė ir jų kamerinio muzikavimo brandą. ■

se ir raudose. Lietuvių mokslo draugija ją 1919 m. išleido lietuviškai; o kartu ir Mykolo Biržiškos vadovėli *Lietuvių dainos*. Tad tautinė mokykla prasidėjo nuo liaudies dainų.

Mūsų dainų švenčių tradicija kartu su latvių ir estų įrašyta į UNESCO sudaromą nematerialaus kultūros paveldo šedevrų sąrašą. Tik šiandien mums vis nesiseka įtikinti pasaulį savo dainingumu. Eurovizijos konkursuose – kaskart tarp paskutiniųjų... Ir aišku, kodėl! Kad neinama drąsiai savuoju keliu, mėgdžiojami kitų atradimai, kad pa-taikaujama banalybei, neišlavintam paauglių skoniui... ■

Tradicinės liaudies muzikos ansamblis „Duja“.

Nepatogiai pavergiantys rašiniai

Keliskart perskačiau Sigito Parulskio esė rinkinį *miegas ir kitos moterys*. Mano išmone, kai kurie rašiniai nusipelnė Magna cum laude diplomo. Deja, nesu akademikas – diplomų neskirsčiau.

Dabartine Lietuvos literatūra besidomintiems S. Parulskio, gimusio 1965 m. Obeliuose, kūryba (poezija, pjesės, keli romanai, kritika, eseistika) yra patraukli ne vien aktualumu, bet ir stiliaus bei kalbos etikos bohemišku šiuolaikiškumu, kitaip tarus, gebėjimu, nieko per daug neįžeidus, sąmojingai pasakyti tai, ko „nederą“ sakyti. Kaip naujojiškam humanistui, žmogaus kūniškumas jam tolygiai įdomus ir keistas kaip ir dvasiškai poelgiai.

Esė „Prie krosnies užvertų durelių“, žinodamas, kad jo proza kai kam „stringa gerklėje, ji šakota ir nepatogi“, klausia: „Kaip priversti skaitytoją jaudintis ne dėl to, kas atsitiks, kaip priversti jį, skaitytoją, jaudintis dėl to, kas vyksta dabar. Jaudintis jį skaitymo ir patyrimo dabar malonumu“. Turėtų traukti ne prakaituojantis pasakojimas, bet istorijos prakaitu kvepianti erdvė. Aplinka. Terpė. Gal ir sugroteskinta, bet niekad neprarandanti ryšio su tikrovės detalėmis.

Žinoma, ir tokio pobūdžio meniškumas pareikalauja „parulskiško“ prakaito. Viskas nesusilipdo savaime. Nurodysiu gan pikantišką esė „Balandžio epifanija“ – pasakojimą apie pasivaikščiojant sutiktus kaimynus: kalno šlaitą kastuvu gremžiantį vyrą (vietai „Audi“ automobiliui statyti), jo „sunkiai nusakomą“ rūkore žmoną, kuriai „patinka blevyzgos erotinėmis temomis“, ir „architipinę pensininę“, aplink žirgyną renkančią arklių mėšlą. Tų žmonių charakteristika iš dalies yra anekdotiška, todėl neįsivaizduojame jokio pažeminimo mėšlo rinkėjai, kai jos pastangos nusakomos: „įtariu, kad

jinai juo ir maitinasi, nes pensijos šiais laikais menkos“.

Kalbėti apie nūdienės žmonių bet kokios krypties pasaulėžiūrą, tikybą, tradicijas, įpročius, prietarus ir pan. neįmanoma be abejonės galvoje, o širdyje – be tam tikro negailestingumo tiek sau, tiek kitiems. Toks Parulskio rašytojiškas credo. Nėra nusistatęs nei ką nors smerkti, nei kam nors pataikauti, paprasčiausiai – jam smagu nuvertinti tai, kas mūsųose jau seniai prašosi tikslesnio pasvėrimo. Gal ir apnuoginimo. Yra dalykų, kuriuos per daug sureikšminame. Imkime „dvasingumo“ sąvoką. Tartum pirštinę dvikovai, eseistas sviedžia priešpriešą:

„Mane seniai kankina nedvasingumo kompleksas. Nuolat susiduriu su dvasingais žmonėmis, kurie demonstruoja savo dvasios turtus ir su gailėsčiu bei užuojauta konstatuoja, kad man visa tai nepasiekiamo: 'sarkazmas', 'marazmas', 'orgazmas' – štai ir visas mano religiarum“, ir netgi argumentas, kad visi šiame pasaulyje siekia išgyti kuo patogesnę kaukę, ne visuomet gelbsti – patogūs drabužiai taip pat susidevi.“ (8 p.)

Kritiškos nuostatos palaikomas, jis savo kūryboje neretai leidžiasi į dekonstrukcines keliones, į fiziologinių funkcijų žemiau juosmens žodyną, deja, tuo ir nesitikėdamas surasti atsakymą savo minėtam kompleksui pateisinti. Vaizdingo esė „Dvasingumas“ pabaigoje konstatuoja: „dvasingumas man – miglota ir paini sąvoka“.

Šitaip abejojančio minčių skaitymas, man regis, kaip tik gali suvirtinti atidaus skaitytojo dvasingumą. Tiksliau tarus, gali abejingai dėstomu neigimu teigti žmogaus proto – dvasios pirmumą. Tam padeda ir stilistinis išdaigavimas. Parulskis mėgsta sąmojingus palygi-

nimus. Kai kur išryškėja muzikinio vaizdavimo forma, kai įvairias siužeto dalis jungia leitmotyvas. Pui-kiame esė „Paukščio akimis“ pasakotojas pirmuoju asmeniu (laiš-

kanešys) trokšta iš bažnyčios bokšto pamatyti, „i kokią raidę panašus miestelio gatvių tinklas“. Ši esminė motyvą supa miestelio bei įvairių jo gyventojų vaizdavimas ir gailus įvykis, kai gaisrininkai „atstatė metalinius žarnų antgalius aukštyn ir ėmė baisiausia srove taškyti medžių viršūnėse susuktus varnų lizdus.“ (23 p.)

Manau, dauguma šių nuostabių turiningų esė giminiuojasi su apsakymo žanru. Ant Nemuno kranto pagauta varlė po kelių brutalių su ja eksperimentavimo epizodų verčia autorių susimąstyti apie žmogaus ryšį su Absoliutu – „iš kur šis apgailėtinas noras nuolat kabin- tis į vilties ašmenis“. („Pagirios“, 42 p.) Akivaizdus pesimizmas aprašant gamtą. Būdami svajotojai sviedžiame alaus butelį su pagalbos šauksmu į Nemuną, kad su šlapimo

kiekiu viduje plauktų pasroviui nežinomam skaitytojui. „Juk ir mano kūno inde vargu ar kas nors ten, aukštybėse, uždare kokią nors prasmingą pranešimą prieš išmesdami jį plaukti pasroviui, į ateities horizontą, kurio paprasčiausiai nėra“.

Stabtelkime prie knygos ant-raštę puošiančio esė *miegas ir kitos moterys*. Neatrodo, jog autoriaus vyriškoji bravūra, su ke- liomis blevyzgomis ir su tetos Vik- torijos priekaištu „apie moteris tu vis tiek šneki kaip paskutinis galvi- jas“, yra perdėm būdinga knygai. Kilnios mintys ir pavydėtina grakš- čios pastraipos skamba esė „Nome- da ir alijošiai“, kur aptariami Šarū- no Saukos žmonos dailininkės Mo- medos (jo draugų) paveiksai – nu- tapyti žolynai. Moteris iškeliama į kūrybos sferą. „Nomedą griauina net ir pacių feminisčių teorijas: prakeik- ta, triada 'Kinder, Kuche, Kirche' ji tyliai be jokių reksmingų deklaraci- jų pakeičia 'moteris, motina, meni- ninkė' trejybe“.

O kitame kitokio sąlyčio su moterimi esė „Imobilizacija“, ope- ruojant koją, pasigirsta flirto filoso- fija. Gražiai gydytojai sako: „Seniai norėjau paklausti gražios moters, ką jai reiškia nešioti [...] štai tokį aki- namai begėdišką grožį. [...] Tai tragi- ška prigimties pusė, tragiška senų- jų graikų prigimties prasme, o gyvu- liams tragizmas, sutikite, nebūdin- gas. Ir jūsų grožis, gydytoja, jeigu jūs jo nesuvoksitė kaip tragizmo, kaip vieno jūmyse gyvenančio žmo- giškumo paliudijimo, šis begėdiškas grožis jus pražudys“. (75 p.)

Taigi, įvairios situacijos, įvai- rios nuotaikos, įvairūs požiūriai šio- je pavergiančioje eseistikoje. Knygą išleido „Baltos lankos“ 2005 m. Vil- niuje. Sapningo viršelio dailininkas Vytautas Krutuly.

Pranas Visvydas

2K2

Atkelta iš 4 psl.

„Pastato fragmentas“ taip pat pasitraukia iš konkretios eilės ir lai-ko, teatrališkai suspindi gilia mėly- na, auksine spalva, „Sodros“ pasta- tas A. Kezio fotografijoje išplaukia lyg laivas, geometrines formas susi- lieja į stiprią kompozicinę visumą. Laikas pasitraukia „Valdovų rū- muose“, „Buvusio Benediktinų vie- nuolyno bokšte“, „Aukštutinės pilies šone“: saulėti pastatai perkeliama į pilką erdvę, sušvinta transcendent- ne šviesa.

I geometrinių formų grožį ir erd- vių santykį A. Kezys išigilina „Vin- gio parko scenoje“, „Vingio parko scenos fragmente“ ir „Vilniaus mies- to savivaldybės metrikacijos sky- riaus“ fotografijose, kur esminiais nuotraukų kompozicijos elementais lieka abstraktūs architektūrinės ap- linkos pastatai ir jų detalės.

Du „K“ – ta pačia „K“ raide pra- sidedančiomis pavardėmis fotomeni- ninkai – pasuka skirtingais keliais, ieškodami asmenišką Vilniaus mies-

Žvilgsnis į Vilnių fotografijose – eksponatai „2K2“ fotoparodoje.

Jono Kuprio nuotrauka.

to pojūčio.

Eugenijus Krukovskis susidomi nereprezentacine miesto puse ir ap- leistų statybų, grafiti, turgaus temo- se ieško meninio kadro grožio, at- skeisdamas jį labai stipriu kompozi- cijos pajautimu.

Algimantas Kezys – atvirkščiai

– ištirpdo realybės ir laiko pajautą subtiliai gilindamasis į architektūri- nių pastatų ir jų detalių geometrinių ir spalvinių santykių, perkelia žiūrovą į mistišką meninių vaizdų, sąlygiškų ir idealių, o tuo pačiu ir atspindinčių realybę, pasaulį. Vartų tema simbo- liškai sujungia abu fotografus ir įt-

raukia mus į subjektyvią meninio „mąstymo vaizdais“ realybę. Foto- grafijos darbų paroda „2K2“ apjun- gia du skirtingus meninius pasau- lius ir atskleidžia autentišką Vil- niaus miesto pajautą, kur sustabdy- tos kasdienybės akimirkos virsta es- tetine tikrove. ■